

ΛΑΪΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Ο λαϊκός πολιτισμός τροφοδοτεί την ατομική και συλλογική φαντασία. Στόχος του ποιήματος αυτού είναι η ευαισθητοποίηση των αναγνωστών σε πανανθρώπινα θέματα, η γνωριμία με την πολιτιστική κληρονομιά και την πρόσβαση στην ιστορική εμπειρία, αλλά και το πολιτισμικό παρόν του Αρχαγγέλου Ρόδου και του νησιού της Ρόδου ευρύτερα. Ειδικότερα, αναφέρεται στο λαϊκό παραμύθι, αυτό το αρχαϊκό είδος της προφορικής λογοτεχνίας, που έχει μία σημαντική θέση στο πολιτισμό μας και πρόσβαση σε έναν κόσμο που καλλιεργεί τη φαντασία, την κριτική ικανότητα των ατόμων και είναι ένας τρόπος έκφρασης και επικοινωνίας.

Δίνεται έμφαση στον τρόπο με τον οποίο διαπλέκεται η προφορική παράδοση με τους ανθρώπους που την δημιουργούν και το κοινωνικό τους περιβάλλον. Γίνεται μια γνωριμία με την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου μας που σχετίζεται με εθνικές ή διεθνικές παραδόσεις, μέσα από την αφήγηση λαϊκών παραμυθιών από τον Αρχάγγελο Ρόδου που συγκεντρώθηκαν στο πλαίσιο εθνογραφικής έρευνας.

Ο άνθρωπος που κάνει φίλο το Σατανά

Αφήγηση από την
Δημητριάδη Χαριστούλα

Λοιπόν μας έλεγε ο πατέρας μου:

Μια φορά κι ένα καιρό είχε μια γυναίκα που είχε ένα αγοράκι κι αυτή το μεγάλωνε με πολλά βάσανα και κόπους και έθελε να το κάμει άνθρωπο στην κοινωνία. Που το πρωί μέχρι το βράδυ ήταν η παραγγελιά της να προσέχει να μην κάμει κακές παρέες, να μην κάμει κακές δουλειές. Το παιδάκι όντως έβγαινε πολύ καλό παιδί. Του έλεγε να κρατά του Χριστού τον δρόμο, γιατί ο καταραμένος καραδοκεί παντού, ο δαίμονας. Κι αυτά ακολουθούσε το παιδάκι, μέχρι που ο δαίμονας έθελε να το ξεστρατίσει, να το βάλει στον κακό τον δρόμο. Του έδειχνε πολλούς δρόμους, το παιδάκι έλεγε:

- Ω! Είναι κακό αυτό, η μαμά μου είπε να μην το κάμω.

Του μεταμορφωνόταν σε πολλές μορφές, αλλά δεν μπορούσε να το

καταφέρει να το φέρει εκεί που έθελε. Μέχρι που μεταμορφώθηκε και έγινε φίλος του. Εβρέθηκε μπροστά του, έγιναν φίλοι. Στην αρχή του έλε πράγματα καλά, μέχρι που το έφερε σε μια στιγμή που του λε:

- Πάμε να κλέψουμε κάτι.
- Είναι κακό, η μάνα μου είπε μου να μην το κάμω, γιατί ο Χριστός θα μας μαλώνει.

Κάποια στιγμή εβρεθήκαν σε ένα κήπο μέσα, λε:

- Έλα να πάμε να κόψουμε ένα σύκο.
- Ε, δεν είναι και κακό πράμα να κόψω ένα σύκο, χαράς το πράγμα. Το παιδάκι επείστηκε και έκοψε το σύκο. Λε:
- Να, είδες; Τι μας εκάμασι; Τίποτα. Την άλλη που το σύκο, λε:
- Α κόψουμε και λίγο σταφύλι.

Α μην τα πολυλογούμε, από το σταφύλι και το σύκο, βρεθήκαν σε

κάποιο σπίτι κάποιου φίλου, είδαν ένα παιχνίδι που δεν το είχαν:

- Πάμε να το πάρουμε.
- Θα μας πιάσουν θα μας κάμουν.

Από το πες, πες το έπεισε το παιδάκι, επήραν το παιχνίδι. Από το παιχνίδι που κλέψαν μαζί, μετά το παρακινούσε σε άλλα πράγματα:

- Μη φοβάσαι! Και να σε πιάσουν, θα μαρτυρήσω εγώ και θα σε βγάλω αθώο. Είδες που πιάσαμε και το παιχνίδι;

Την άλλη ημέρα επήγαν κάπου, εκλέψαν ένα μηχανάκι, μέχρι που το κατάφερε το παιδάκι και το έβαλε να ανοίξει ένα μαγαζί. Έκλεψαν που μέσα ό,τι εκλέψαν, έπιε τους η αστυνομία, επήγασε στο δικαστήριο, ο δαίμονας έβαλε το πνεύμα του παντού, επήγε, ετύφλωνε τους δικαστές, το έβγαζε αθώο το παιδί.

Όταν πιο τον έβγαλε που τη φυλακή:

- Ε σου είπα ότι ε να σε βγάλω αθώο; Ότι δε σε πιάνουν; Αφού έχεις εμένα πιο, μη φοβάσαι τίποτα. Κάμε ό,τι καταλαβαίνεις και εβώ είμαι πάντα δίπλα σου.

Από το μαγαζί εφτάξαν σε τράπεζα, ενοίξαν την τράπεζα, επήραν τα λεφτά, τον επήραν στη φυλακή, τον εδικάσαν. Πάντα ο δαίμονας έμπαινε, ετύφλωνε τους δικαστές, το

παιδάκι έβγαине πάλε αθώο. Λε:

- Είδες που σου τα είπα; Να, τώρα θα γίνουμε.

Αφού πιο είδε και αυτός ύστερα, επείσκει, σου λε:

- Το χρήμα είναι το παν, να γίνω πλούσιος, να γίνω μεγάλος. Να κλέψω, να ανοίξω γκιο τρεις τράπεζες. Δε θα μας δει καννάς. Θα γίνουμε πλούσιοι και μετά δε θα έχουμε κανένα ανάγκη. Να γίνεις άνθρωπος να κάθεσαι σαν τους φτωχούς να σε τσιλοπατούν και να μη σε υπολογίζουν;

Του γίμωσε τα μυαλά λοιπόν, εφτάξαν στην τράπεζα, ένοιξε και την άλλη τράπεζα. Πάλι αθώος ο κατηγορούμενος. Όσπου εκάμαν μια μεγάλη ληστεία, επιάσαν τους, λε:

- Τράβα το πιστόλι σκότωσέ τον και ε να μας βάλουν φυλακή.
- Με είναι αμαρτία.
- Σκότωσέ τον και μη φοβάσαι, εβώ είμαι εδώ.

Τραβά το παιδάκι, σκοτώνει τον άλλο, πιάνουν τους, βάλλουν τους φυλακή. Ο δαίμονας εμπαινόβγαине που τη φυλακή αόρατος, εκείνος βέβαια τον έβλεπε, οι άλλοι όχι.

Ήρτε η ώρα να γίνει το δικαστήριο:

- Κάμε κάτι τώρα.
- Μη φοβάσαι. Εβώ είμαι εδώ.

κεια: να, εκεί

Αφεντικά: περιοχή του χωριού Αρχάγγελος

Δε: Δες

Εδικάσαν τον, εβγάλαν την ποινή σε θάνατο.

- Πρε, θανατώνουν με, ε να με σκοτώσουν.
- Μη φοβάσαι, εβώ είμαι εδώ. Αφού σου είπα.

Αφού εβγάλαν την ποινή, ήρτε η ώρα να τον κρεμάσουν:

- Πάμε στα Αφεντικά, να μαζευτεί ούλος ο κόσμος. Εφώναζε ο τελάλης να μαζευτεί ούλος ο κόσμος στ' Αφεντικά που θα κρεμάσουν τον κλέφτη, τον φονιά.

Εβάλαν το τραπέζι, εβάλαν την θηλιά που πάνω, λε:

- Πρε, κάμε κάτι. Τι κάθεσαι; Αφού θα με κρεμάσουν, δε βλέπεις;
- Μη φοβάσαι, εβώ είμαι εδώ.

Όταν ήρτε η ώρα του:

- Τραβάτε το τραπέζι.

Πάει που κάτω ο δαίμονας στένεται, βάλει τα πόδια του πάνω στους ώμους, εν έπεφτε η θηλιά. Όταν είδε ο κόσμος που κάτω, γιατί δεν εφαινετο ο δαίμονας, εφώναζε:

- Αθώος ο κατηγορούμενος, κατεβάσετε.

Εφωνάζαν πιο, χειροκροτούσαν:

- Ο κακόμοιρος! Άδικο τον εμπλέξασι.

Κει πιο που τον εκρατούσε, λε:

- Είδες τα που σου τα είπα ότι

ε να σε σώσω, που κάθουσου και στενοχωργκούσου; Τώρα θέλω να μου κάμεις και εσύ μια χάρη.

- Πε μου ό,τι θέλεις.
- Γύρισε, τσα κεια πάνω που κάθεσαι, στους ώμους μου να δεις, βλέπεις τίποτα;

Εγύρισε ευτός:

- Εν εβλέπω τίποτα.
- Δε καλά.
- Τσα ίσια την χειμωνική, φαίνεται σαν άλογο. Και σέρνει μια καρότσα που πίσω του.
- Κοίταξε να δούμε πιο καλά, τι έχει μέσα η καρότσα;

Ε είδε πιο ευτός:

- Έχει μέσα αρβύλες. Ποδήματα.
- Βλέπεις τα ούλα αυτά τα παπούτσια που έχει μέσα;
- Βλέπω τα.
- Ούλα τούτα που βλέπεις εκατέλησά τα για να σε φέρω στη θέση που είσαι. Και τώρα που σε έφερα, γεια σου.

Και φεύγει που κάτω του και κρεμιέται.

Και έλε μας πιο ο πατέρας μου ότι όσο καλός και να σας φαίνεται ένας άνθρωπος, μην τον εμπιστεύεστε άμα σας βάλει στην κακή πράξη. Άμα σας λε την καλή,

να τον εμπιστευτείτε, αλλά στην
κακή ποτέ σας. Γιατί είναι να σας
εχμεταλλευτεί, να σας φέρει σε
δύσκολη θέση. Κι από τότες πιο

έβαλε μυαλό και ο κόσμος ο άλλος
και ετράν και επίναν και εμάς ε μας
εδίναν.

✪ Το παραμύθι αυτό ανήκει στον παραμυθιακό τύπο A.T.U. 821 C*, όπου γίνεται λόγος για έναν άνθρωπο που κάνει φίλο τον σατανά. Ο σατανάς τον παρασέρνει να κάνει διάφορες κακές πράξεις και τον στηρίζει, ώστε να σωθεί και να μην τιμωρηθεί. Όλα αυτά τα κάνει μέχρι να κερδίσει την εμπιστοσύνη του και να τον φτάσει στην κρεμάλα. Αυτό το παραμύθι είναι πανομοιότυπο με την παραλλαγή του Μέγα που αναφέρεται σε ένα τσακωνικό παραμύθι από τα Βάτικα της Προποντίδας. Στην έρευνά μας το αφηγούνται η Ζαμπέτα Πατσάη και η Δημητριάδη Χαριστούλα.

Ο βιασμός της φτωχιάς από το βασιλόπουλο

Αφήγηση από την
Μπέροδη Ανθούλα

Μια φορά κι ένα καιρό είχε μια γριούλα και επέθανε ο πατέρας της και έφηγε μια κορούλα. Ευτή η κόρη ενέβαινε με τη γειτόνισσα στο βουνό να πε να μάψει χορταράκια. Ενέβει τη μια, την άλλη επαρουσιάζει ένα παιδί εμπρός της. Λε:

– Που πού είσαι;

– Είμαι ορφανούλα, άσ' με να πω στο σπίτι μου, τι θέλεις;

Εκείνος εβίασε την και 'κει που την εβίασε, επαρουσιάζει το βασιλόπουλο εμπρός του. Έκλαι η κορούλα. Επαρουσιάζει ένα φίδι εμπρός της και είπε της:

– Μην κλαις και 'βω είμαι μάρτυρας σου.

Είπε του και του βασιλόπουλου λε:

– Μην εξανίεις να φύγεις...

Ενέβαινε, εκατέβαινε η κορούλα, έφερνε χόρτα, έθελε να κατέβει στη

ένοιωσε: ξύπνησε

μάννα και να της πει:

– Ω μάννα, απού βαστά τον Θεό χάνει.

– Όχι, μα τη δύναμη του.

Πάλε την άλλη ημέρα να φάν' τα χορταράκια, την άλλη ημέρα πάλε στο βουνό. Επέρασε ένας χρόνος, γκιο χρόνια, εν αντιλήφτει να της πει, που βαστά τον Θεό χάνει με τη δύναμη του, ευτή ενόμιζε πιο ότι θα ανοίξει ο Θεός στράτα να βρει ένα παιδάκι να βολευτεί. Επεράσαν δυο τρία χρόνια, το ίδιο βιολί. Μιαν ημέρα ένοιωσε η κόρη, κι αντέ να πε στα χορταράκια, εγύρευγκε την η μάννα, εχάθει. Επήγε στον μιαλόχαρο τον Ταξάρκη, εχτυπούσαν οι καμπάνες.

– Ε, να πω να δω και εβώ τη νύφη, που κάθουμαι τουβά κλειωμένη και να πω και στα χόρτα.

Εσηκώσκει, επήγε στον Ταξάρκη,

Η συμβουλή

Αφήγηση από την Παλιού Κατερίνα

Είχε κάποτε τρεις φίλους και επήγασε στο εξωτερικό να δουλέψουσι. Όταν εγυρίζασι στην πατρίδα τος, ο ένας έφερνε τριάντα λίρες, ο άλλος εξήντα και ο άλλος ενενήντα. Στον δρόμο που 'ρτασι, επαντήξασι έναν άνθρωπο και είπε τους:

– Μπορείτε να μου δώσετε 10 λίρες να σας πω τι θα συναντήσετε μπροστά σας;

Ο ένας, ο φιλάργυρος ο πρώτος, είπε όχι.

– Σιγά που να σου δώσω 10 λίρες. Ρωτά τον δεύτερο:

– Συ μπορείς να μου δώσεις 10 λίρες να σου πω τι θα συναντήσεις στη ζωή σου;

– Όχι, τι με νοιάζει εμένα; Εβώ ε να πω στο σπίτι μου.

Ρωτά και εκείνο με τα 90:

– Εσύ μπορείς να μου δώσεις 10 λίρες να σου πω;

– Όχι, ε σου δίνω.

επαντήξασι: συνάντησαν

Ο πρώτος που είχε τις 30 αποφάσισε να δώσει τις 10. Εφώναξέν τον στην άκρια, του έδωσε 10 λίρες και λε του:

– Στον δρόμο που ε να πορπατήξεις, μη σε νοιάζει, μη ρωτάς, ποτέ κακό να μην έχεις.

– Α, λε, με τώρα τι είναι ευτό το πράγμα που μου είπε. Φεύγει ο πρώτος με τις 90 λίρες, φεύγει κι ο δεύτερος με τις 60. Τσα που πορπατούσαν, πέφτουσι σε ένα άγριο μέρος που είχε άγρια θηρία μέσα. Επιάν πρώτα τον πρώτο κι ερίξαν τον μέσα. Λε:

– Πού τον παίρνετε; Ε να σας μαρτυρήσω. Πιάνουν και τον δεύτερο, ρίχνουν τον μέσα. Ο τρίτος λε:

– Εμένα ε με νοιάζει. Εσκέφτηκε και που την άλλη:

– Μα έδωκα τες λίρες και είπε μου: «να μη σε νοιάζει, μη ρωτάς, ποτέ κακό να μην έχεις. Α προχωρήσω

έκατσε, έβλεπε πιο τη θέα που έθελε να έμπει το βασιλόπουλο με τη νύφη. Εκεί κοντά που κάθετω στο κάγκελο, εβάλαν το αντρόγυνο, εκίνησε ο παπάς:

– Ευλογημένοι!

Εκεί που είπε «Ευλογημένοι», επαρουσιάστηκε το φίδι εμπρός του. Έσκισε ο κουμπές της εκκλησιάς και ήβγκε το φίδι, επήε και έζωσέν το. Λε:

– Ε σου είπα που θα 'μαι μάρτυρας;

– Και τώρα που ήμπες μάρτυρας, εκείνη είναι μακριά! Πού ε να την εύρω να παντρευτώ;

Εγυρίσαν δεξιά, είδαν την στο παραθύρι πάνω. Και ετρέξαν και εφέραν την κορούλα και εβγκιάλαν 'κείνη και εστεφανώθει την το βασιλόπουλο. Αλλά η μάνα εν έξερε

τίποτα, χαμπάρι. Εγύρευγκέ την η μάνα δεξιά και αριστερά. Εν εφάνη. Εσημαίναν οι καμπάνες:

– Α πω στον Ταξάρκη, να δούμε γιατί σημαίνουν οι καμπάνες. Πάνει να δει και τι να δει! Είδε την κόρη της νύφη. Και έδωκε πιο το ιστορικό η κόρη:

– Όλα τα χρόνια που έρχουμου και έλα σου που βαστά τον Θεό χάνει, όχι μα την δύναμη, εκατάστρεψέ με! Και εν έθελε να τα πει πιο η μικρή της μάνας.

– Και γι' αυτόν τον λόγο, λε, ευρέθη ένα φίδι εμπρός μου και ήμπε εγγυητής, δηλαδή, μάρτυρας. Και εκείνη, είπε τα πιο που την αρχή της μάνας. Και κάμαν ε γλέντια και χαρές και έζησε εκείνη καλά και 'μεις επήαμε και φάμε.

Το παραμύθι αυτό ανήκει στον παραμυθιακό τύπο A.T.U. 842B. Μια φτωχή κοπέλα βιάζεται από ένα βασιλόπουλο και μάρτυρας σε αυτό το συμβάν είναι ένα φίδι. Το φίδι της υπόσχεται ότι θα το μαρτυρήσει για να πληρώσει ο ένοχος. Μετά από καιρό, όταν παντρεύεται το βασιλόπουλο, παρουσιάζεται το φίδι και έτσι αναγκάζεται να πάρει τη φτωχιά κοπέλα που την βίασε. Στην έρευνά μας το παραμύθι αυτό ακούστηκε από δυο αφηγήτριες, τη Σταματία Αφαντενού που η ηρωίδα μας είναι φτωχιά και φοράει εναλλάξ με τη μητέρα της ένα φουστάνι και την Ανθούλα Μπέρδη όπου η ηρωίδα μας είναι ορφανή, τη βιάζει ένα βασιλόπουλο και το φίδι της λέει να μην κλαίει αφού εκείνο είναι μάρτυράς της.